

Medijske reprezentacije nasilja nad ženskami: Črna kronika in njene omejitve

Senta Pirman

12.05.2016

*članek ni lektoriran

1. UVOD

V družbi, v kateri živimo, tj. postmoderna družba, sta posameznik in posameznica nenehno in hkrati dolgoročno izpostavljena vplivu medijev. (Beck, 2011) Izpostavljeni smo različnim diskurzom in tematikam, med njimi v veliki meri tudi o nasilju. V najbolje prodajanem slovenskem časniku Slovenske novice, nasilne vsebine oziroma tematike o nasilju zavzemajo kar 29% celotne vsebine (brez upoštevanja prilog). (Petrovec, 2003) Pisanje medijev je postalo rutinizirano, predvsem pa tržno naravnano, zaradi česar se povečuje tudi tendenca k senzacionalističnem pisanju. Kot pravi Petrovec (2003): »Pisanje o kriminaliteti privlači bralce. Zato se pogosto dogaja, da kriminalitete še zdaleč ni toliko, kolikor besed in slikovnega gradiva ji je posvečenih«. (Petrovec, 2003, str. 8) Rezultat tega prikaza so napačne predstave o prisotnosti nasilja ter o njihovih storilcih in žrtvah.

Selektivno in stereotipno poročanje o žrtvah in storilcih ter medijsko opuščanje konteksta družbenih razmerij zmanjšuje tudi občutljivost in netoleranco do problema nasilja nad ženskami (to postane del zasebne sfere, ki se nas kot opazovalcev ne tiče), nasilje nad ženskami je videno kot nekaj običajnega in neizogibnega, hkrati pa mediji reproducirajo

nekateri stereotipni poglede nasilja v zasebni sferi kot je na primer minimaliziranje krivde, opravičevanje s psihologizacijo itd.

V pričujočem članku bom predstavila rezultate raziskave, ki sem jo opravila v okviru diplomskega dela z naslovom Medijske reprezentacije nasilja nad ženskami (analiza člankov v rubriki črna kronika). V nalogi raziskujem povezavo med časopisno črno kroniko ter reprezentacijo nasilja nad ženskami ter analiziram kako črna kronika vpliva na dojetje nasilja nad ženskami v družbi. Časopisno črno kroniko oziroma črno kroniko na splošno lahko umestimo v vestičarsko obliko novinarskega (s)poročanja, ki s faktizmom, kot svojo imanentno funkcijo vodi v dekontekstualizacijo, psihologizacijo, naturalizacijo in individualizacijo problema nasilja nad ženskami. Personalizacija se pojavlja predvsem kot temeljna značilnost tabloidnih medijev (vendar ni izvzeta iz ne-tabloidnih časnikov), ki v središče postavljajo individualno izkušnjo (Milosavljevič, 2003), slednja pa je na eni strani abstrahirana od sveta bralca in bralke, na drugi strani pa skuša vplivati na čustvena stanja bralk in bralcev. Glavna teza, ki jo nameravam potrditi ali zavreči je, da ima abstrakcija od problema za posledico prekrivanje strukturnega nasilja oziroma širših družbenih vzrokov za pojavljanje nasilja nad ženskami (uprizorjanje oziroma konstruiranje moškosti/ženskosti), pomanjkanje poznavanja omenjenega problema (nasilja) pa poveča vpliv medijev na naše mnenje (Luthar in Jontes, 2007).

2. PROBLEMI ČRNE KRONIKE

Črna kronika predstavlja tisto rubriko v časopisu, ki se ukvarja »s temačno, bolj ali manj 'kriminalno' platjo nekega vsakdanjika« (Kuzmanić, 1988). V okviru te rubrike se pojavljajo tudi članki o nasilju nad ženskami, ki so predmet mojega raziskovanja.

Na podlagi pregleda različnih časopisnih novinarskih vrst, ki jih v svojem delu Nastavki za teorijo novinarskih vrst opisuje Manca Košir (1988), sem črno kroniko umestila v vestičarsko obliko novinarskega (s)poročanja. Slednjo avtorica definira kot vrsto

»novinarskega sporočanja informativne zvrsti, ki obvešča o preteklih (redkeje o bodočih) predvidljivih in ne predvidljivih, po obsegu ožjih in samih po sebi razumljivih (redkeje o nepredvidljivih, širših in samih po sebi nerazumljivih) dogodkih tako, da nujno odgovori na vprašanja, kaj se je zgodilo, kje in kdaj ter kdo je (so) nosilec (ci) dogajanja, s čimer podeli dogodku iz splošne podatkovne sheme znake individualnosti in enkratnosti. Vest je najbolj šablonizirana in avtomatizirana oblika novinarskega sporočanja, enostavno strukturirana in upovedana v preprosti, enodelni shemi. Jezik je stvaren in jedrnat, avtor vesti v tekstu ni prisoten, njegova drža je nevtralna« (Košir, 1988, str. 72).¹

Iz same definicije, ki jo za vestičarsko obliko novinarskega (s)poročanja postavlja Manca Košir, je razvidno, da sta objektivnost in ustrežanje miselni shemi bralke in bralca glavna kriterija, ki jima novinar ali novinarka skušata zadovoljiti. Oba kriterija pravzaprav izhajata iz novinarskega diskurza, ki naj bi tendiral predvsem k transparentnosti, jasnosti, razumljivosti in naj bi onemogočal polisemično branje. Da bi dosegel svoj cilj skuša kar se da nazorno zavest bralca prepustiti predmetnosti sporočila. Dogodki o katerih pripoveduje naj bi bili aktualni (ažurnost novinarskega sporočanja), preverjeni in preverljivi. (Košir, 2003: 155) Sam novinarski diskurz je močno zaznamovan s tendenco, da generalizira ter hkrati rutinizira dogodke. Sama telegrafskost (kaj, kje, kdaj, kdo) nam daje občutek, da nam pisec želi zgolj sporočiti osnovne komponente za razumevanje dogodka, čeprav nam sama odsotnost vzrokov dogajanja in pa izbira zapisanih podatkov lahko prav tako veliko sporoča. (Košir, 2003, str. 110–111)

2.1 Objektivnost in stereotipi

¹ Za več o različnih oblikah novinarskega sporočanja glej: Košir, 1988: 67-89.

Kriteriju objektivnosti se v novinarski stroki skuša zadostiti predvsem s pomočjo faktizma. Kdaj, kaj, kje, kdo-to so generalna vprašanja, na katere skuša odgovoriti pisec, piska črne kronike. Njegov oziroma njen namen je bralce in bralke informirati o dogajanju v družbi, državi. Zato avtorji in avtorice trdijo, da je črna kronika informativna zvrst. (Luthar in Jontes, 2007) Namen črne kronike je torej v prvi vrsti podati podatke, redko kdaj pa jih razvidno objasni. Samo pojasnilo, narativna organizacija v kronološkem zaporedju, shema vzrok-posledica so konvencije, ki so značilne za t.i. novico zgodbo. Novica zgodba je torej oblika pripovedi, v kateri avtor osmišlja in vrednoti dogajanje, nasprotno pa je t.i. novica kronika zgolj aktualna in ne podaja moralnih sodb. Novica kronika se največkrat pojavlja v kratki obliki poročanja, s strukturo obrnjene piramide (od pomembnih podatkov do manj pomembnih), nanjo pa največkrat naletimo ob straneh časopisa strani z rubriko črna kronika, medtem, ko novica zgodba navadno zaseda osrednji del strani (tendira k senzacionalizmu). (Luthar in Jontes, 2007).

Z izbiro vestičarske oblike sporočanja-natančneje novice kronike, se pisec, piska odloči zgolj za kratko, aktualno poročanje o dogodku, pri čemer ne piše o vzrokih in posledicah. Rezultat je ta, da je bralcu in bralki na podlagi ponujenih informacij interpretacija prepuščena. Ne smemo pa se slepiti in trditi, da je ta interpretacija tako zelo odprta. Sama selekcija, ki jo opravi avtor vesti je zelo pomembna. Pozornost bralca se lahko obrne na spol storilca, njegovo nacionalno pripadnost, ekonomski status itd. Prav tako so pomembni tisti podatki, ki niso navedeni v vesti. Izbira avtorja je pomembna tudi v oziru tega kam uvrsti novico-v okvir novice zgodbe ali novice kronike. Novica je ozgodbljena po navadi takrat kadar preseže meje rutinskega nasilja, ko se npr. konča z umorom, je polna nenavadnih nasilnih praks (pogosto seksualnih) ali pa so storilci oziroma žrtve znane osebnosti (tendenca časopisa k spektakularnosti). Sama zgodba nujno zajema vzroke za samo dejanje, pri čemer se krivda za

nasilje individualizira, najpogosteje z olajševalnimi okoliščinami (alkohol, neprištevnost, izzivanje ženske, ljubosumnost).²(Luthar in Jontes, 2007)

Prav tako kot objektivizacija pa tudi uporaba stereotipov vodi v dekontekstualizacijo in individualizacijo nasilja. Z namenom, da bi informacije dosegle občinstvo čim bolj učinkovito, se novinarji poslužujejo obrazcev, ki so vsem znani. Razumljivost je torej prioriteta, ki v medijih igra esencialno vlogo in je zato ne gre prezreti. SHEME, ki se jih novinarji in novinarke poslužujejo so generalizirane in poenostavljajo kompleksen svet okoli nas, vendar pa s poenostavitvijo pogosto izgubljajo druge vrednosti kot je na primer kontekst zgodbe oziroma problema. Stereotipi se tako kažejo kot oblika varčevanja, možnost povečanja transparentnosti in kot obrambni mehanizem. V novinarskem diskurzu se uporabljajo predvsem v prvih dveh oblikah.

3. NASILJE NAD ŽENSKAMI

Raziskava iz leta 2013 kaže, da je kar 35% vseh žensk na svetu izkusilo ali intimnopartnersko nasilje ali pa ne-partnersko seksualno zlorabo. O tem, da so ženske najpogostejše žrtve s strani svojih partnerjev priča dejstvo, da povprečno 30% žensk, ki so bile v intimnih partnerskih zvezah poroča o določeni vrsti seksualnega ali fizičnega nasilja s strani partnerja, v svetovni ravni pa kar 38% vseh umorov žensk zakrivijo intimni partnerji. (WHO, 2012)

Mednarodna študija Združenih narodov (ZN, 2006) poudari, da nasilje nad ženskami korenini v neenakosti razmerij moči med spoloma ter na tej neenakosti temelječe diskriminacije žensk. (Leskošek in dr., 2013) Ženske so v družbi objektivno zavzele položaj, ki rezultira v podrejenosti (Renzetti in dr., 2001), tako je omenjeno nasilje v prvi vrsti povezano z opredelitvijo spolnih vlog in z družbenim vrednotenjem spolov (Leskošek in dr., 2013). Z

² Individualizacijo, dekontekstualizacijo in naturalizacijo analiziram tudi sama na podlagi treh časopisov.

vidika feministične teorije je nasilje nad ženskami izraz še vedno prisotnega patriarhalnega modela v vseh porah družbe, ki omogoča ohranjanje moške dominacije nad ženskami. (Leskošek in dr., 2013)

Ta dominacija se kaže tako v javni kot tudi zasebni sferi. Ker črna kronika poroča predvsem o fizičnem nasilju nad ženskami, ki ga ženske doživljajo v zasebni sferi sem v fokus svoje diplomske naloge postavila zgolj to obliko nasilja.

Najprej pa je potrebno razumeti kaj pravzaprav sploh je nasilje nad ženskami oziroma katera dejanja ga opredeljujejo. Nasilje nad ženskami zajema vsa tista dejanja, ki vključujejo emocionalno³, fizično in seksualno zlorabo, umor, iznakaženje genitalij, spolno nadlegovanje, zasledovanje in prostitucijo. Najbolj pogosti obliki te vrste nasilja predstavljata posilstvo in intimnopartnersko nasilje. (Renzetti in dr., 2001, str. 5)

3.1 Definiranje nasilja nad ženskami

Poleg tega, da je nasilju nad ženskami še vedno posvečeno premalo pozornosti pa so mediji, ki uspejo poročati o tem družbenem (in ne zgolj osebnem problemu) problemu še vedno izpostavljeni tveganju, da nasilje nad ženskami obravnavajo dekontekstualizirano, polno stereotipov in konec koncev napačno, kar se tiče definiranja samega nasilja. Slednji problem je sodeč po moji raziskavi precej pogost in ga je potrebno nasloviti.

Zakaj je definiranje nasilja nad ženskami tako pomembno? Ustrezna definicija omogoča ozaveščanje in zatorej tudi ukrepe zoper nasilja nad ženskami, hkrati pa ustrezno zbiranje informacij glede nasilja. Če v definicijo nasilja nad ženskami ne vključimo psihičnega nasilja v na primer formi grožnje, potem se lahko številke, ki pričajo o nasilju relevantno zmanjšajo.

³ V literaturi se srečujemo s tremi izrazi: psihično, psihološko in emocionalno nasilje. Sama izraze enačim, sicer pa nekateri avtorji (npr. Matjaž Ambrož) diskutirajo o pomembnosti razlikovanja med omenjenimi izrazi. Za več glej Kanduč, 2012: 117–119.

Rezultat je na videz manjša prisotnost nasilja v družbi. Prav tako je pri definiranju potrebno upoštevati samo razumevanje oziroma dojetje nasilja s strani žrtve. Raziskovalec oziroma raziskovalka mora podrobno raziskati opise, ki jih podaja žrtev nasilja in na podlagi le teh razpoznati različne forme nasilja, ki jih sicer žrtev ne razume kot nasilje. Pogost primer predstavlja psihično nasilje, ki ga žrtve razumejo zgolj kot ljubosumje. (Podreka, 2013)

V strokovni literaturi se srečujemo s terminom »sindrom pretepane ženske« (*»the battered women sindrom*), ki se je prvič pričel raziskovati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, z družinskim nasiljem ali z zakonsko zlorabo (*»spousal abuse«*). Vsi ti termini so že nekoliko zastareli, hkrati pa prvi izmed njih postavlja žensko v položaj v katerem ostaja zgolj žrtev, brez možnosti opolnomočenja, kar vzdržuje stereotip o nemočni ženski, hkrati pa žensko »patologizira«. ⁴(Kanduč, 2012, str. 43) Zelo pogosto se v občilih pojavlja termin »družinsko nasilje« ali »nasilje v družini«, kljub temu, da gre pravzaprav za generaliziranje situacije, v kateri je bila ženska zlorabljen s strani moža oziroma partnerja. Sintagma »družinsko nasilje« ignorira informacije o tem kdo je storilec in kdo žrtev, nadalje pa beseda »družina« vzbuja napačen vtis o kulturnem idealu, ki se drži institucije družine: družina predstavlja mirna nebesa v brezsrčnem svetu.

Alternativo vsem omenjenim izrazom predstavlja izraz intimnopartnersko nasilje, ki opisuje fizično, spolno ali psihično nasilje nad ženskami s strani trenutnega ali bivšega partnerja, moža. (CDC, 2015) Svetovna zdravstvena organizacija k tem vrstam nasilja dodaja še obsesivno željo partnerja po obvladovanju ženske. (WHO, 2015) Izraz tako predstavlja korak naprej v definiranju nasilja nad ženskami, saj se nemalokrat zgodi, da je nasilje nad ženskami opisano kot nasilje v družini, v katerem žrtev in storilec nista definirana.

⁴ V primerih uporabe zmanjšane »kazenske odgovornosti« moških, so pokazali, da so moški malokrat (napram ženskam) predstavljeni kot neprištevni, z lahkoto pa si jih predstavljamo kot pošasti, zveri. Vedenjski odkloni pri ženskah so nasprotno razumljeni v smislu potencialnih odklonov, ki spadajo k ženski »naravi«. (Kanduč, 2012: 42 – 43)

V medijih se sicer pojavljajo različni diskurzi, ki skušajo opisati nasilje nad ženskami; od kriminološkega in medicinskega pa vse do redkih izjem sociološkega in bolj pogosto uporabljenega psihološkega diskurza. Slednji nasilje nad ženskami povezuje predvsem z individualnimi karakteristikami. Nasilje je izraz osebnih značilnosti, notranjega obrambnega mehanizma, psiho-patologij ali mentalnih bolezni. Pri moškemu se te osebne značilnosti kažejo v pomanjkanju kontrole nad impulzi, pri ženski pa kot mazohizem, paranoidnost ali depresija. (Herman in dr., 1996) Kaj hitro je opaziti, da psihološki diskurz tendira k temu, da individualne karakteristike žensk patologizira, medtem ko moške značilnosti pripiše »moški naravi«. V nasprotju s psihologi se sociologi ne usmerjajo na karakteristike individualne osebe, temveč na družbeno strukturne faktorje, ki privedejo do nasilja. To pomeni, da v svojih analizah opazujejo razmerja moči, ki se kažejo kot družbena organizacija oziroma vzorci ureditve med družbenimi skupinami ali pa splošno v kulturi (torej vzroki širše, kompleksnejše a na videz banalne strukture) preko vrednot in norm, ki vodijo naše delovanje v družbi. Na podlagi vseprisotne individualizacije problemov, ki jo je moč zaznati v črni kroniki lahko sklepamo, da omenjena vrsta novičarskega žanra favorizira psihološki diskurz in ignorira sociološko-feminističnega (odsotnost širših strukturnih vzrokov).

Feministične teorije izpostavljajo socialno strukturo kot kavzalni faktor nasilja. (Filipčič, 2002) Pri tem v fokus svoje teorije postavljajo socialne kategorije posameznikov in odnos med njimi. Ta odnos je prežet z neenakostjo in podrejenostjo žensk. Feministke nasilje vidijo kot del patriarhalne družbe v kateri večino nasilnih dejanj izvršujejo moški. Nasilje je izraz socialne moči, ki v patriarhalni družbi pripada moškim

4. OD MOŠKE DOMINACIJE K STRUKTURNEMU NASILJU

Z namenom, da bi lahko razumeli nasilje nad ženskami, moramo najprej doumeti, da ta vrsta nasilja predstavlja zelo kompleksen pojav. Kot že omenjeno, je nasilje nad ženskami v prvi vrsti povezano z opredelitvijo spolnih vlog in z družbenim vrednotenjem spolov. (Leskošek in dr., 2013) O tem, da lahko nasilje nad ženskami povežemo s splošnim idealom maskulinnosti in feminilnosti ter moško dominacijo nam priča dejstvo, da so raziskave potrdile različne stopnje in naravo nasilja med moškimi in žensko v različnih družbah in kulturah. Nasilje je sicer povsod prisotno, ne glede na prostor in čas, vendar pa se znotraj teh dveh kategorij spreminja, kar postavlja vprašanje o dejavnikih, ki vplivajo na variacije nasilja med kulturami. V večini kultur po svetu je bila (in še ostaja) povezava med moškimi in nasiljem krepkejša kot med ženskami in nasiljem. (Barak, 2003, str: 227–228)

4.1 Kaj pravzaprav je moška dominacija?

Pierre Bourdieu moško dominacijo opiše kot vzoren primer paradoksnega podrejanja (žensk moškimi), ki ima za posledico pojav simbolnega nasilja-to je nasilje, ki je mehko, neobčuteno in nevidno celo žrtvam, ki so mu izpostavljene. To nasilje se odvija po simbolnih poteh sporazumevanja in včasih na ravni zavedanja, spet drugič pa na ravni nezavedanja, spoznavanja in čustvovanja, omogoča pa ga povezovanje bioloških videzov in zelo realnih posledic, ki jih je v glavah ljudi sproduciralo dolgoletno kolektivno delo socializacijskih procesov vezanih na biološko in biologizacijo družbenega z začetki, ki koreninijo že v družini. (Bourdieu, 2010, str. 1–5)

Biologizacija družbene konstrukcije spolov se začne že pri biološki razliki med spoloma, predvsem v anatomskih razlikah med spolnimi organi ženske in moškega. Te anatomske razlike družba poudari in jih hkrati družbeno konstruira na tak način, da jim pripiše (simbolne) pomene. Ta razlika in pomene postanejo temelji in hkrati garanti naravnega videza

družbenega videnja stvari-osnova, ki vzpostavlja odnose krožne vzročnosti, ki nadalje povzroča, da se svet kaže kot objektiven. Ne gre torej za to, da bi preprosto ugotavljali kakšne so naravne lastnosti spolnih organov, neposredno dane zaznavanju, pač pa gre za produkcijo družbeno določenih pomenov, narejenih na podlagi usmerjenih izbir, ki so poudarile nekatere podobnosti, nekatere pa so ignorirale.

Naturalizacija družbene konstrukcije spolov postavi za temelj moško telo, za katerega so značilne določene lastnosti in žensko telo, za katerega so značilne druge (po navadi nasprotne) lastnosti. Tako delitev med moškim in žensko predstavlja niz mitično obrednih opozicij med visokim in nizkim, suhim in mokrim, vročim in mrzlim, aktivnim in pasivnim- vse to so sheme, ki nam pomagajo jasno zaobjeti kompleksni svet okoli nas. Te simbolne opozicije niso zgolj performativne, začenjajo se z reprezentacijami telesa, nadaljujejo pa se v sami pretvorbi teles in možganov (načina našega razmišljanja), tako, da moški in ženska začneta delovati tako kot sta prej mislila. Tako prihaja do ponotranjenja družbenih razmerij dominacije, ki jo s časom najbolje utrjuje sama socializacija spolnih vlog. (Bourdieu, 2010, str. 39). Slednjo so skozi zgodovino ohranjale tri glavne instance: cerkev, šola in družina. (Jogan, 2014)

4.2 Moškost in (strukturno) nasilje

Nasilje in moškost sta trdno povezana pojava. Povezavo med njima najdemo v medijih, športu, fantazijah, reprezentacijah fizične akcije in še bi lahko naštevali. (Hearn, 1998) Omenili smo že, da ponotranjanje družbenih razmerij dominacije poteka s pomočjo treh instanc. Zadnja med njimi-družina, ima v reprodukciji moške dominacije največjo vlogo. (Bourdieu, 2010) V t.i. kulturah maskulnosti so moški oziroma dečki že v zgodnjih letih naučeni uporabljati nasilje, tako, da z njim potrjujejo svojo moškost, pridobivajo

strahospoštovanje in moč, uspeh, hkrati pa dosegajo zastavljene cilje. To se dogaja tako na formalni ravni (vojska) kot neformalni (doma). Ta »naučenost« oziroma socializacija v »prakse nasilja« povzroča tako močno ponotranjenje moške dominacije in nasilja s katerim se ohranja, da se ti izrazi moškega nasilja ne morejo več ločiti od socialnih vlog, ki jih zavzemajo moški. (Barak, 2003, str. 227–228) Nasilje predstavlja način simboličnega prikaza »kako biti moški«, kaj pomeni biti moški, hkrati pa skupaj z grožnjami nasilja predstavlja poskus zmanjševanja moči in upora žensk nad moškimi. Je torej sredstvo za uveljavljanje moči moških, ki zasedajo tisto družbeno skupino, ki poseduje veliko moči. Tako nasilje predstavlja moško dominacijo in jo tudi reproducira. Nastopa v trenutku, ko je moška dominacija ogrožena, ko moč izražena skozi diskurz in družbena razmerja ne zadostuje za ohranjanje nadrejenega položaja moških. (Hearn, 1998)

V čem torej moškost in moška dominacija spominjata na strukturno nasilje in kaj pravzaprav sploh je strukturno nasilje? Johan Galtung leta 1969 v svojem eseju predstavi koncept strukturnega nasilja kot tisto vrsto nasilja, »ki izhaja iz neenake distribucije moči in virov ali, z drugimi besedami, za katerega je rečeno, da je vgrajen v strukturo« (v Weigert, 1999, str. 431). Ta vrsta nasilja predstavlja vzrok za razcep med dejanskim in potencialnim stanjem, kar se kaže v neenakih življenjskih možnostih ljudi. Na videz imamo vsi možnost obogateti, vendar pa sama struktura to omogoča samo nekaterim (tistim z boljše izobraženimi starši, določene etnije, spola itd.). Ta vrsta nasilja torej predstavlja vzorce, ki so racionalizirani in sankcionirani v primeru kršenja (kadar so sploh zaznani kot kršitve), vseeno pa pustijo negativne posledice, ki se pogosto kažejo v obliki medosebnega nasilja.⁵

⁵ *Medosebno nasilje* je tista vrsta nasilja, v kateri je razmerje med žrtvijo in storilcem nasilnega dejanja jasno razvidno. Nasilje je torej zgolj rezultat individualnih problemov, ki se v končni obliki lahko kažejo kot napad na osebo, kot posilstvo, umor ali ugrabitev osebe. Samo nasilno dejanje lahko vključuje več kot dve osebi, ni pa zgolj povezano s fizično silo, temveč se lahko kaže tudi v obliki emocionalnega nasilja, manipulacije ali

Protislovja o katerih pišemo so tudi s strani medijev močno prezrta, saj se v občilih pojavljajo zgolj fiktualne novice ali pa senzacionalistične zgodbe, ki opisujejo na primer umore ter posilstva v slumih in getu, kot odraz individualnih patologij, brez ozira na problematiko institucionalne diskriminacije in osiromašenja revnih. Ne gre zato, da so ljudje z nizkim ekonomskim dohodkom bolj nasilni po svoji naravi (biologizacija nasilja), institucionalna oziroma sistemska diskriminacija ter nadalje nasilje jih potisne v stanje, v katerem so bolj dovzetni za tako uporabo nasilja kot tudi izpostavljenost nasilju. V splošnem so nasilju bolj podvržene marginalne, depriviligirane skupine ljudi, predvsem tiste, ki spadajo v nižji ekonomski razred ter z nizko izobrazbo.

Zadnja, še neomenjena lastnost strukturnega nasilja je nezmožnost lociranja storilca in žrtve. Strukturno nasilje je tista forma nasilja, v kateri povzročitelj in žrtev ostajata anonimna. Ta anonimnost je posledica kompleksnosti v kateri se znajdejo individuumi in skupine. V splošnem res drži, da je težko določiti storilca in morda nekoliko lažje žrtev, vendar pa lahko s podrobno analizo dokaj hitro dokažemo, da je medosebno nasilje, v katerem sta žrtev in storilec znana, pogosto odraz kontradikcij, ki jih proizvaja sistem v družbi.

Moškost in z njo moška dominacija tako predstavljata simbolno nasilje-nasilje, ki je deloma analogno strukturnemu nasilju in, ki je zaradi svoje kompleksne narave pogosto izpuščeno iz medijskega diskurza. Kljub temu, da na področju medijskih reprezentacij družinskega nasilja prevladujejo naracije, ki poudarjajo in reproducirajo kulturne predpostavke o moškosti in ženskosti (Jontes in dr., 2006), mediji zelo malo oziroma po raziskavi Analize družinskega nasilja v Sloveniji (Luthar in Jontes, 2007) prav nič pozornosti ne namenijo strukturnim razmeram moči (moškost). Popolna odsotnost problematiziranja moškosti je torej vsakdanji

degradacije osebe v objekt. (Barak, 2003) Storilec in žrtev sta torej znana, dejanje samo je pogosto definirano kot tisto, ki se izvaja hitro (umor, posilstvo) in direktno. (Galtung, 1975)

pojav znotraj črne kronike (Luthar in Jontes, 2007), medtem ko je stereotipizacija spolnih vlog pogosto prisotna (Jontes in dr., 2006).

5. EMPIRIČNA RAZISKAVA–ANALIZA TREH SLOVENSКИH ČASNIKOV

Predmet moje analize predstavljajo članki iz rubrike črna kronika, ki poročajo o nasilju nad ženskami. To nasilje se v člankih pojavlja bodisi kot družinsko nasilje, torej kot nasilje, v katerem sta storilec in žrtev nasilja v krvnem sorodstvu ali, kot intimnopartnersko nasilje ali kot nasilje v katerem se storilec in žrtev ne poznata. V analizo sem prav tako vključila tiste članke, ki so obravnavali prostitucijo.

Ker je glavni namen te naloge raziskati ali novinarski diskurz v vestičarski obliki imenovani črna kronika dopušča uvid v strukturne vzroke nasilja nad ženskami oziroma ali je ta diskurz zmožen problematizirati širše družbene vzroke za nastanek nasilja nad ženskami, sem si analizo zastavila tako, da sem preučevala diskurz in stil pisanja v člankih. Bolj kot tvorba povedi, me je zanimala raba besed, predvsem oznake dejanj, subjektov ter besede, ki vrednotijo. Ker je črna kronika sestavljena s pomočjo preproste sheme, kratko in jedrnato (Košir, 1988) in ker prav ta shema povzroča dekontekstualizacijo, individualizacijo in psihologizacijo nasilja nad ženskami sem se posvetila tudi tej odsotnosti konteksta in z njo odsotnosti diskurza o vzorcih moškosti, ki v končni instanci spodbujajo direktno nasilje. Nasilje se v pregledanih člankih sicer izraža zgolj kot medosebno, direktno nasilje, torej tisto nasilje, v katerem sta storilec in žrtev znana in se hkrati pogosto izvaja hitro in direktno (Galtung, 1975), vendar pa bi bilo potrebno opozoriti tudi na to, da je takšno nasilje ostanek

nečesa širšega in sicer ostanek strukturnega nasilja, torej nasilja v katerem so vzorci racionalizirani in sankcionirani v primeru kršenja (Galtung, 1975).

5.1 Metodologija raziskave

Pregled črne kronike sem opravila s pomočjo treh časopisov (Delo, Dnevnik in Slovenske novice) za obdobje štirih mesecev – junij, julij, avgust in september v letu 2014. Skupaj sem analizirala 105 člankov, ki opisujejo nasilje nad ženskami, od tega 28 člankov v časopisu Delo, 20 člankov v časopisu Dnevnik in 57 člankov v tabloidnem časopisu Slovenske novice.

Analiza člankov je potekala s pomočjo diskurzivne analize, kjer sem raziskovala predvsem prisotnost same aktualnosti/telegrafskosti s tem pa tudi odsotnost odgovora na vprašanje »zakaj?«. Glavna raziskovalna vprašanja, ki sem si jih zastavila so: kolikšen je delež člankov, ki predstavljajo novico zgodbo ter kolikšen delež člankov, ki predstavljajo novico kroniko, kakšni so odgovori na vprašanje o vzroku nasilja, kolikokrat oziroma na kakšen način se pojavlja individualizacija krivde, ali se v člankih pojavlja stereotipizacija spolov, članki o kateri vrsti nasilja so najbolj pogosti, kako novinarke in novinarji poimenujejo nasilje (ali ga znajo pravilno imenovati) ter v kakšni meri se v člankih pojavlja sodniški diskurz.

Za boljši uvid v samo analizo, sem najprej preverila kakšno je razmerje med storilcem in žrtvijo v objavljenih člankih. Poleg intimnopartnerskega nasilja, ki se pojavi v 55 člankih, kar predstavlja 52,4 % vseh analiziranih novic (od tega 14,3 % predstavlja nasilje nad bivšo partnerko), črno kroniko sestavljajo novice o razmerjih, v katerih ženska in moški nista niti v sorodu, niti nista v partnerskem odnosu (35,2 %). Preostanek (16,2 %) predstavlja druge oblike družinskega nasilja, torej nasilje sina nad materjo ali nasilje brata nad sestro (zabeleženi so namreč le ti primeri). Članki tako dokaj natančno prikazujejo statistiko nasilja moških nad ženskami v smislu poznavanja in nepoznavanja storilca, saj večina člankov

prikazuje nasilje s strani moškega, ki ga ženska pozna. To je tudi najpogostejša oblika nasilja, saj je bilo po raziskavah FRA (2014) doživljanje psihičnega nasilja s strani sedanjega ali prejšnjega partnerja (javno poniževanje, zapiranje v hišo, grožnja z nasiljem itd.) zabeleženo v 43% vseh zabeleženih primerov. Intimnopartnerskemu nasilju bi zato morali posvečati tudi več pozornosti in se hkrati otresti stereotipa, da ta vrsta nasilja ni problem, ki se tiče javnosti.

Opozoriti je potrebno tudi na to, da raziskava ni pokazala velik razkorak med t.i. kvalitetnimi časopisi, torej Delom in Dnevnikom (*»quality papers«*) in tabloidnim časopisom Slovenske novice, zaradi česar razlike med časopisi niso glavni predmet moje raziskave.

5.2 Odsotnost širšega konteksta in stereotipizacija spola

Na videz najbolj relevanten podatek za raziskavo, ki sem jo opravila se je najprej kazal delež člankov, ki predstavljajo novico zgodbo ter delež člankov, ki predstavljajo novico kroniko. Podatek o tem razmerju sem pridobila tako, da sem članke razdelila na tiste, ki so podajali razlog za nasilje ter na tiste, ki razloga niso omenjali. Tako nekaj več kot polovico (54,3 %) vseh člankov predstavlja novico zgodbo, medtem, ko preostalih 45,7% prikazuje novico kroniko. Hiter pregled tega podatka bi bralcu in bralki dal misliti, da črna kronika le ni zgolj informativna zvrst, ki skuša podati informacije in jih redko tudi problematizira. Zato se zdi pomembno, da v analizo vključim tudi odgovore na vprašanje zakaj. Slednji se pojavljajo v štirih oblikah, in sicer kot zloraba alkohola (redko tudi kot oblika droge), kot neprištevnost, kot ljubosumje ali kot nekaj drugega (v primeru dotične analize kot delovanje magije ali kot maščevanje). Gre torej za olajševalne okoliščine (z izjemo maščevanja), ki se predvsem na sodiščih uporabljajo kot zagovor pred storjenim dejanjem, krivda za nasilje pa se pri tem individualizira. (Luthar in Jontes, 2007) Višji odstotek novice zgodbe torej nujno ne pomeni, da se rubrika črna kronika otresa svoje aktualnosti ali da podaja širši kontekst dogajanja,

temveč je lahko njena prisotnost zgolj odraz tendence nasilja k spektakularnosti (to po navadi predstavljajo tiste novice, ki presežejo meje rutinskega nasilja, ko se npr. konča z umorom, je polno nenavadnih praks ali ko so v nasilju udeležene znane osebe). (Luthar in Jontes, 2007)

Podatek o razmerju med novico zgodbo in novico kroniko tako ni zadosten ali uspešen kazalec prisotnosti širšega konteksta, saj novica zgodba največkrat pripoveduje ali bolj natančno omenja zgolj olajševalne okoliščine storjenega dejanja. Zato analizo razdelim v tri rubrike povezane s kontekstom/ motivom storjenega dejanja (podan kontekst-ožje, podan kontekst-širše ter neomenjen kontekst⁶). Analiza pokaže, da ti članki predstavljajo 7,6 % vseh pregledanih vsebin (Delo: 3,6 %, Dnevnik: 25 %, Slovenske novice: 3,5 %). Širši kontekst se sicer kaže bolj skrito v obliki podajanja informacij, ki sicer na videz niso povezane z nasiljem, vendar pa jih lahko bralka in bralec podzavestno, s postavitvijo v narativni kod, ki mu ga predpostavlja vest povežeta v določeno smiselno, pogosto stereotipno celoto. Tak primer predstavlja na primer članek v Dnevniku (26.9.2014 stran 12), kjer je omenjeno, da obtoženi že nekaj let skrbi za otroke sam, saj se soproga veliko bolj posveča delu kot družini: »'Moj klient je priznal dejanje, ' je potek naroka obnovil Vesenjaki. 'Obžaloval ga je in dejal, da ga je storil, ker je hotel zaščititi družino, zlasti otroke, za katere je zadnjih nekaj let skrbel sam, saj je oškodovanka večino svojega časa posvečala službi in delu'«. Zaradi podane informacije o

⁶ Članke, v katerih ni bil podan vzrok za nasilje nad žensko sem umestila v rubriko »neomenjeni kontekst«, članke v katerih so bile podane olajševalne okoliščine v rubriko »podan kontekst-ožje« in nenazadnje članke, ki so na vprašanje zakaj, skušali odgovoriti z omembo socialne depriviligiranosti, stereotipnega razumevanja spolnih vlog in posledice le tega itd., v rubriko »podan kontekst-širše«. V prvo rubriko sem umestila članke kot je na primer članek v Delu (11.7.2014 stran 7) z naslovom Ženo je zmerjal in pretepal: »Dolenjske toplice-Policisti iz Dolenjskih Toplic so v sredo izrekli ukrep prepovedi približevanja 44-letnemu moškemu, ker je žalil svojo ženo in jo večkrat udaril. Zoper Dolenjca, ki ženo že dalj časa fizično in psihično trpinči, bodo napisali ovadbo zaradi nasilja v družini, obvestili so tudi preiskovalnega sodnika, da bo presodil, ali se ukrep podaljša«. V drugo rubriko sem umestila članke kot je na primer članek v Delu (5.8.2014 stran 7) z naslovom Nad nekdanjo ženo z macolo: »Šentjerneji-Šentjernejski policisti bodo zaradi nasilja v družini ovadili 74-letnega moškega, ki je v petek dopoldne fizično in psihično trpinčil svojo nekdanjo ženo. Bil je opit in je vpil nanjo, jo žalil, ustrahoval in ji grozil, da jo bo ubil. Žensko je tudi napadel z macolo, a mu je k sreči pobegnila in ji je uspelo poklicati na pomoč. Policisti so nasilnežu izrekli ukrep prepovedi približevanja«. Primer širšega konteksta podajam v nadaljevanju (Dnevnik-26.9.2014 stran 16).

tem, da se obtoženi izgovarja, da je dejanje zagrešil v neprištevem stanju, sta bralki in bralcu »ponujeni« dve možni stereotipni videnji situacije. Prva vzroke za nasilje stereotipno povezuje s socialno depriviligiranostjo, druga pa »predlaga« stereotipno razumevanje delitve vlog v zasebni sferi, pri čimer naj bi enosmerna skrb za otroke na moške vplivala stresno (stres pa predstavlja potencial za nadaljnji razvoj duševnih motenj, ki jih pogosto stereotipno razumemo kot neposreden vzrok za nasilje).

Poleg odsotnosti širšega konteksta je v člankih moč zaznati tudi stereotipizacijo spola, pri čemer se ženska kaže predvsem v vlogi gospodinje, v vlogi nemočne ženske ali v vlogi osebe, ki izziva: 8,6% prelaganja krivde na žensko.

S primerom stereotipizacije se srečamo v članku Dnevnika (26.7. 2014 strani 12), kjer sosodje družino opisujejo kot zgledno in srečno, kot da je nasilje vedno pričakovati zgolj tam, kjer se ljudje tudi kdaj sporečejo. Del tega stereotipa predstavljajo tudi prepiri, ki se pogosto končajo z grožnjami ali udarci, vendar pa so, kot že omenjeno, razumljeni kot normalen vidik družinskega življenja. (Bograd, 1988) Na tem mestu bi bilo potrebno razlikovati med običajnimi konfliktnimi situacijami in tistimi situacijami, ki so rezultat neenakosti.

Stereotipizacijo spola novinar izpostavi tudi v Dnevnikovem članku 30.9.2014 na strani 12, kjer ženske opiše kot nemočne: »Za 'lov' si je izbral dopoldanske ure – izkoristil je čas, ko v lokalih ni bilo ljudi. Nemočne ženske je zagrabil, jim zagrozil in jih zvrlel v zadnje prostore, potem pa se nasilno spravil nanje.« Takšen opis postavlja ženske v položaj žrtve, brez možnosti opolnomočenja, hkrati pa ženske tudi »patologizira«. (Kanduč, 2012) Beseda »lov« daje bralki in bralcu občutek, kot, da so ženske divjad, ki jo mora moški uloviti.

V analizi se širši kontekst torej izraža zgolj kot skrita predpostavka povezana z motivom, strukturne vzroke, v pravem pomenu besede (konkretno povezovanje brezposelnosti, nizke

izobrazbe, z idealom moškosti v družbi) pa v člankih ni mogoče zaslediti. Omenjen alkohol (14,3 %) in ljubosumje (11,4 %) bi sicer lahko na podlagi sociološko-feministične teorije o idealu moškosti povezali s širšimi družbenimi vzroki in strukturnim nasiljem, vendar pa do te povezave v člankih ne pride. Vzroke je iskati predvsem v obliki sporočanja črne kronike (ta se izraža predvsem v krajših člankih ob straneh časopisa, kjer je aktualnost toliko bolj prisotna⁷). Kljub odsotnosti strukturnih razlogov je v člankih zaslediti dve, bolj grobi omembi, ki nekoliko spominjata na poizkus širšega, bolj konkretnega opisa doživljanja nasilja. Prvo omembo predstavlja opis dogodkov pred končnim/zadnjim nasilnim dejanjem (torej dejanjem zaradi katerega je bil članek pravzaprav napisan). Takšnih člankov je bilo skupaj 25 (23,8 %). Avtorji oziroma avtorice želijo z omembo opozoriti na daljšo prisotnost nasilja med žrtvijo in storilcem (natančneje nasilje moškega nad žensko), s čimer dodajo problematiki nasilja širši uvid, uvid v to, da ne gre zgolj za osamljen dogodek, temveč za širše, strukturne probleme (na to zgolj namignejo, vendar nasilja v zasebni sferi in njegovo kompleksnost resnično ne problematizirajo). Druga omemba, sicer prisotna zgolj v treh člankih (2,9 %) je omemba strahu žrtve, ta se v Delu pojavi v članku z naslovom Ženi se 77-letnik ne sme približati (17.9.2014): »Osumljenec je bil do nje domnevno dalj časa nasilen in jo je večkrat poškodoval, a si ženska zaradi strahu pred njim ni upala poiskati pomoči.« (Delo, 17.9.2014, 8).

Kljub redkim poskusom problematizacije nasilja moških nad ženskami, je pogosteje zaslediti ključno napako, opazno predvsem pri definiranju intimnopartnerskega nasilja, ki se pojavi v 15 člankih. Tu se intimnopartnersko nasilje s strani avtorja, avtorice označi kar z družinskim nasiljem, kar priča o tem, da se novinarji in novinarke ne zavedajo problema, ki ga prinese sama definicija.

⁷Takih člankov je 41 %.

5.3 Psihologizacija in naturalizacija

Do sedaj smo ugotovili, da je prisotnost širšega konteksta v analiziranih člankih zelo majhna, ter da se individualizacija kaže predvsem preko olajševalnih okoliščin, ki pa se velikokrat pojavijo v obliki psihologizacije in naturalizacije. Psihologizacija nasilja pomeni, da nasilje razumemo kot rezultat osebnih patologij, medtem ko biologizacija predpostavlja razumevanje nasilja kot imanentnega naravi moškosti oziroma ženskosti. (Jontes, 2006)

Osebne patologije ter z njimi psihologizacija se v rubriki črna kronika izražajo v obliki neprištevnosti. Med neprištevnost lahko prav tako štejemo tudi uporabo alkohola in drog, kjer je bila neprištevnost zgolj posledica naklepnega dejanja torej kadar je imel storilec namen psihoaktivne snovi zlorabiti tako, da jih je uporabil kot opravičilo pred krivdo za storjeno dejanje, torej kot sklicevanje na stanje neprištevnosti. (Zupan, 2009, str. 15) Zloraba alkohola naj bi tako opravičila moško nasilje, s spremenjeno, nejasno presojo, ki jo le ta povzroča (dezinhibicijska teorija) (Herman in dr, 1996, str. 17), vendar pa je potrebno poudariti, da taki primeri zakonsko niso oprani krivde, saj zakon (KZ, 29. člen) določa, da je kriv »storilec kaznivega dejanja, ki si je z uporabo alkohola, drog, drugih psihoaktivnih snovi ali kako drugače sam povzročil neprištevnost, če je bila pred tem za kaznivo dejanje podana njegova krivda, ki jo zakon določa za to dejanje«. Ne glede na to ali vemo, kakšna je zgodba, ki povezuje uporabo psihoaktivnih snovi in nasilja pa je iz analize razvidno, da ta zgodba pravzaprav ni pomembna (širši kontekst oziroma motiv dejanja je opisan zgolj pri 8 člankih).

Psihološki diskurz ter z njim naturalizacija in individualizacija nasilja se prav tako pojavita pri štirih člankih, v katerih je nasilje opravičeno z osebnimi karakteristikami moškega. V Dnevniku (20.6. stran 12) se »srečamo« z nekoliko netipičnim podajanjem možnih vzrokov za nasilje storilca, saj pisec, piska članka išče vzroke za agresivno vedenje v otroštvu storilca:

»[...] Je bila pa po njenih besedah mama tista, ki je bila do Marka agresivna, ko je bil še otrok.« Pisec, piska v članku vzpostavlja tipičen psihološki diskurz (relacijska teorija), v katerem namiguje na travmatične izkušnje, ki, kakor pravi Gostečnik (2008) vodijo do tega, da žrtev postane storilec. Nasprotno pa v analizi zaznamo popolno odsotnost diskurza, ki bi bralki in bralcu pomagal razumeti čemu se je ženska znašla v vlogi žrtve⁸. Bolj tipična biologizacija nasilja se pojavi v članku Dela (Delo 12.8.2015. stran 7): »O njenem bivšem partnerju nam je uspelo izvedeti le, da je bil precej nervozen in da je ves čas kadil cigarete.« Vzrok nasilja je torej mogoče iskati v nervozi moškega.

5.4 Sodniški diskurz in navidezna objektivnost

France Vreg (1990) trdi, da naj bi kvaliteto informacij določali trije kriteriji: razumljivost, kompleksnost in objektivnost. Slednji kriterij nujno predpostavlja faktizem. Že v pripovedih o nasilju v družini se faktizem najpogosteje izraža s pomočjo uporabe uradnih virov, zanašanje nanje pa ni sicer kot pravita Luthar in Jontes (2007) značilno zgolj za to vrsto nasilja. V opravljeni analizi je mogoče zaslediti kar 20 člankov (19,1 %), ki o nasilju poročajo predvsem preko diskurza, ki se povezuje s sodiščem. Sodniški ali policijski diskurz tako delujeta kot pričanje zunanjega glasu, ki ga ni potrebno preverjati in ne potrebuje dodatne razlage. (Luthar in Jontes, 2007) Pisanje o nasilju torej izhaja iz zabeleženega nasilnega dogodka s strani policije in sodišča, ne pa iz samega problema nasilja, njegovega sankcioniranja in konec koncev tudi vzrokov nastanka, kar ima za posledico kot trdita Luthar in Jontes (2007) izid, v katerem »standardizacija virov logično proizvaja epizodičnost obravnave in torej dekontekstualizacijo problema nasilja« (35). Problem, s katerim se srečujemo v člankih, ki

⁸ Repič (v Gostečnik, 2008) piše tudi o tem, da lahko vedenjsko podoživljanje travme vodi ne zgolj v to, da posameznik ali posameznica postaneta krvnika, temveč tudi žrtve. Temu je tako zato, ker se posameznik in posameznica nezavedno iščeta odnose podobne tistim iz travmatičnih izkušenj z namenom, da bi se sedaj razvili drugače. Gre torej za upanje na drugačno razrešitev problema. Potrebno bi bilo torej narediti raziskavo, ki bi povezala travme iz otroštva in izpostavljenost žensk nasilju s strani moških v odraslosti. Raziskava FRA (Mladina, 2014) sicer ugotavlja, da je 33 % že v otroštvu doživelo fizično ali spolno nasilje.

pričajo o sankcioniranju nasilniških dejanj, je tudi ta, da se to pisanje usmerja zgolj na vprašanje: je kriv ali ni? To vprašanje za seboj v veliki meri pušča vzroke dejanja, predvsem pa žrtev, njen odnos in posledice nasilnih dejanj storjenih zoper njo. Tako ostaja žrtev, kot pravi Kitzinger (v Luthar in Jontes, 2007, str. 35) »le anonimni objekt tekmujočih diskurzov«.

Sodišče in policija pa ne ostaneta edini vir, ki prinašata zunanji glas. V 8 člankih (5 jih najdemo v Slovenskih novicah) se avtor, avtorica članka posvetita znancem ali prijateljem in sorodnikom storilca, ki na določen način opravičujejo storilca: »Sebastian je v resnici čisto normalen tip, ki je bil puncam zelo všeč« (Slovenske novice 12.6. stran 9); »Da je bil Musa resnično pošten pa tudi izjemno miren človek, so potrdili družinski prijatelji zakoncev [...]« (Slovenske novice 28.7. stran 7); »Možakar je veljal za najbolj priljubljenega učitelja na šoli, ki da je vedno znal pokazati obilo razumevanja za učence s slabšim uspehom, bil je dobrovoljen in zabaven« (Slovenske novice 4.9. stran 7). Vse to opazke dajejo misliti, da nasilja ni bilo mogoče uvideti saj je možki veljal za poštenega, prijaznega itd. Komentarji kot so ti dajejo bralcu in bralki misliti, da nanju vedno preži vidna nevarnost (nekdo, ki že velja za nasilnega), medtem ko se o problematiki nasilja znotraj doma, predvsem intimnopartnerskih odnosih ne piše. Prav tako omenjeni članki izkrivljajo resnično sliko intimnopartnerskega nasilja, ki se končuje z umori, saj so umori prikazani zgolj kot osamljen nasilen dogodek, medtem, ko v večini člankov o predhodnem nasilju ni govora. Raziskave, kot je na primer raziskava dr. Jasne Podreka⁹, kažejo, da bi lahko umore žensk s strani intimnega partnerja preprečili, saj je mogoče v veliki večini primerov govoriti o zgodovini intimnopartnerskega nasilja, ki tako že napoveduje možne izide večletnega nasilja nad ženskami.

6. SKLEP RAZISKAVE

⁹ Za več glej: Podreka, Jasna. 2013. *Nasilje nad ženskami in intimno partnerski umori žensk v Sloveniji*. Ljubljana: [J. Podreka].

Na podlagi analize lahko tezo, ki trdi, da črna kronika, zaradi glavne lastnosti samega žanra-torej faktizma, ni sposobna problematizirati nasilja nad ženskami z vidika strukturnega nasilja potrdim.

Kljub temu, da analiza sprva pokaže večjo prisotnost novic zgodb (prisoten kontekst) kot novic kronik (odsoten kontekst), se bolj globlje posvetim vprašanju zakaj pojavljanje nasilja ter odgovoru na to vprašanje. Odgovori se v vseh primerih pojavljajo v obliki olajševalnih okoliščin, pri katerih pa se kot pravita Luthar in Jontes (2007) krivda za nasilje individualizira. Ta individualizacija prav tako predstavlja možnost za spektakularizacijo nasilja, ki je najbolj prisotna v Slovenskih novicah. Izmed vseh pregledanih člankov zgolj 7,6 % skuša podati širši kontekst dogodkov, pri čemer ni zaznati neposredne povezave nasilja nad ženskami in ideala moškosti, ampak je ta povezava podana zgolj kot skrita predpostavka, ki zahteva širši uvid bralca in bralke. Dejstvo, da novinarji in novinarke zgolj v 3 člankih omenjajo strah žrtve, hkrati pa se v 15 člankih pojavlja napačno, preširoko definiranje nasilja nad ženskami, priča o tem, da se novinarji in novinarke ne zavedajo kako resen in kompleksen problem predstavlja omenjeno nasilje. Nadalje lahko hipotezo potrdim tudi s sicer osamljenim primerom, pa vendar vrednim omembe-s primerom v katerem se krivda za nasilje prelega na žensko in sicer na njen »prepozen« odhod. Poleg individualizacije se v člankih prav tako pojavljata psihologizacija in biologizacija nasilja (39,2 %), ki se kažeta predvsem v obliki neprištevnosti. K slednji lahko prištejem tudi omembo alkohola, ki lahko (na sodiščih) nakazuje prenos krivde na stanje neprištevnosti (psihologizacija) ali pa se (o čemer se sicer v člankih ne piše) kaže kot potrjevanje moškosti (pitje v moški družbi, moški »pač« radi pijejo itd.) (naturalizacija) ter s tem opravičuje samo nasilje, kot nekaj kar je v družbi naravno prisotno. Prisotnost sodniškega diskurza (19,1 %) kaže na prisotnost navidezne objektivnosti, ki nujno zajema tudi aktualnost. Sam diskurz sodišča predstavlja uporabno orodje

prepričljivosti, saj institucije kot je npr. sodišče in policija delujejo kot zunanji glas, ki ne potrebuje preverjanja.

7. JE ČRNA KRONIKA SPOSOBNA PRESEČI SVOJE OMEJITVE?

7.1 Individualizacija kot nuja črne kronike?

Prva omejitev, ki hkrati predstavlja glavni predmet moje naloge je individualizacija. Slednja s koreninami sega že v devetnajsto stoletje in je tako rečeno otrok terapevtske družbe, ki je v ospredje postavila individuuum. Čas individualizacije je čas v katerem se družbena neenakost individualizira, pri čemer se družbeni konflikt odvija zgolj v enem izmed mnogih simbolnih polj. Posameznik je v moderni družbi prisiljen izbirati in nato prevzeti odgovornost za svojo izbiro. Kakor pojasnjuje Bauman (2002, str. 13):

»Vzorci in konfiguracije v teh časih niso več »dani«, kaj šele »samoumevni«; vse preveč jih je, zadevajo drug ob drugega in drug drugega spodbijajo, tako, da je vsak od njih ostal brez znatnega dela svojih privlačnih, togo omejevalnih moči«.

Politika je postala »življenjska politika«, sistem je postal družba in nadalje posameznik. Slednji mora na pleča prevzeti nešteto izbir, ki mu jih sistem prepušča v možnost, pri čemer se celotna odgovornost za izbiro prenese iz sistema na posameznika. Ali kot pravi (Beck): »Življenje postane tako biografsko razreševanje sistemskih protislovji« (v Bauman, 2002), v katerem družba proizvaja kontradikcije, posameznik pa jih skuša na individualni ravni razrešiti. Bauman tako pravi, da je družba v kateri živimo, družba tekoče moderne, tista družba, v kateri sta morda najboljše prisotni dve iluziji: iluzija samostojnosti in samozadostnosti individuuma. Če ljudje

»ostanejo brez dela, je to zato, ker se jim ni posrečilo naučiti se spretnosti uspešnega opravljanja poklicnih preverjanj ali ker si niso dovolj prizadevali poiskati si dela ali ker se jim, čisto preprosto, ne ljubi delati. [...] To je tisto, tako jim vsaj pravijo, kar je dandanes pomembno in v kar so začeli verjeti, tako, da se zdaj vedejo, kot da je to vsa resnica« (Bauman, 2002, str. 45).

Struktura torej vdira v področje zasebnosti, pri čemer individuum prepušča na videz lastnim izbiram, za katere prevzema lastno odgovornost; v pluralizmu izbir posameznik išče zglede, ki jim je zmožen slediti, rezultat pa je pravzaprav vedno isti: ravnodušnost (ali zaradi nezmožnosti doseganja norm ali zaradi neskončnega kroga želji, ki jih ne moremo doseči) in nezmožnost razreševanja problemov na osebni ravni. (Bauman, 2002).

Zakaj torej individualizacija v medijih? Kaj hitro je jasno, da se individualizacija v medijih pojavlja kot način pridobivanja bralk in bralcev, s poudarkom na senzacionalizmu, ki ga s seboj prinaša. Omemba možnega dejavnika za nasilje – kot je na primer alkohol prinaša zanimanje občinstva, hkrati pa dejavniki kot so alkohol, droge in ljubosumje opravičijo nasilje in vzroke zanj prenesejo na posameznike in posameznice. Prenos krivde hkrati priča o tem, da glavni cilj časopisa ni zgolj informiranje in zabavanje, temveč tudi oblikovanje mnenj, vrednot itd. Individualizacija (krivde) ima tako tudi politično ozadje in s seboj prinaša misel »za vse sem kriva, kriv sam«, družbeni vzroki za nastanek nasilja pa se pri tem prekrivajo in povežejo z ostalimi problemi, pri čemer je za bralke in bralce nasilje na videz vedno povezano s številnimi drugimi problemi. Individualizacija krivde hkrati predpostavlja enostavno shemo vzroka-posledice, ki ponuja enostavne rešitve. To ustreza tistim funkcijam množičnih medijev, ki jim France Vreg (1990) pravi funkcije družbene akcije, socialne funkcije in funkcije povezane s človekovimi družbenimi dejavnostmi. Integracija v socialni sistem je tako bolj uspešna zaradi individualizacije krivde, iz katere se človek nauči, da je za vse, kar se mu

v življenju dogaja, kriv prav on sam, v standardizaciji eksistenčnega položaja, ki ga mora torej obvladati sam, pa se razvija kolektivnost znotraj družbe. (Beck, 2001)

So torej novinarji in novinarke zlobne pošasti, ki rušijo pravice posameznikov in posameznic? Vogrinc, Luthar in Jotes trdijo, da temu ni čisto tako. Avtorja oziroma avtorico moramo prav tako razumeti zgolj v funkciji diskurzivnih režimov-sam pisec, piska nima lastnih namer, temveč ju standardizirani in naturalizirani postopki proizvodnje novičarskih žanrov v medijih vodijo skozi pisanje na način, ki vodi v rutinizacijo dogodkov (naturalizacija), individualizacijo krivde, strukturno amnezijo (dekontekstualizacijo) in psihologizacijo. (Luthar in Jotes, 2007) Nenazadnje pa ne smemo pozabiti da je, kot pravi Vogrinc (2005), »novinar po svoji družbeni funkciji ideolog, saj je zastopnik javnosti« (Vogrinc, 2005, str. 27). Črna kronika je, poleg resničnih namer novinarjev in novinark (ne smemo pozabiti tudi na višje kadre, ki usmerjajo pisanje ter na sam problem tržnega novinarstva, ki tendira k senzacionalizmu) omejena prav s samim žanrom v katerega je zasidrala svojo zgodovino in ki jo sedaj sili, v to, da izpušča kontekst nasilja, ki je še kako pomemben.

Problem žanra hkrati odpira drugo omejitev črne kronike, ki jo je potrebno nasloviti. Ta omejitev leži v narativnem kodu.

7.2 Kategoriziranje družbenega življenja

Omenili smo že, da so sheme, ki se jih novinarji in novinarke poslužujejo generalizirane in poenostavljajo kompleksen svet okoli nas. Vendar pa sheme niso edini predmet, ki ga novinarke in novinarji poenostavljajo. Da bi bralci in bralke kar se da lažje brali časopis, je slednji razdeljen v različne rubrike. Rubrike nadalje kategorizirajo družbeno življenje na različna področja, da bi bralka in bralec, kar se da lažje brala tisto, kar ju zanima. Pri izbiri rubrike se bralec in bralka, kot pravi Fiske, prestavita v narativni kod, ki je potreben za

razumevanje prebranega. (Luthar in Jontes, 2007) Na primeru rubrike črna kronika to pomeni, da se podzavestno pripravita na grozote v okviru običajnega, kar nanju vpliva tako, da nasilje nad ženskami vidita kot nekaj običajnega in neizogibnega. Takoj, ko se iz rubrike črna kronika prestavita v rubriko gospodarstvo, se njun narativni kod spremeni. Grozote nasilja so ali pozabljene ali pa sprejete kot del našega vsakdana.

Kategoriziranje družbenega življenja v področja povzročča lokalizacijo problema in nadalje sugerira, da lahko določen problem razumemo in rešimo zgolj znotraj določenega okvira (Luthar in Jontes, 2007). V primeru nasilja se ta lokalizacija kaže kot privatizacija nasilja, ki prepušča žensko v rokah zasebnih virov, brez širše družbene pomoči in preizpraševanja širše družbene strukture. Kot pravita Luthar in Jontes (2007, str. 34): »novinarsko 'lokaliziranje' družinskega nasilja na zapise v kroniki tako že samo po sebi ključno prispeva k naturalizaciji, privatizaciji, individualizaciji in posledično tudi psihologizaciji nasilja in dekontekstualizirani obravnavi nasilja kot dogodka zunaj siceršnjih odnosov moči v družbi.« Prav tako kot o družinskem nasilju in lokaliziranju le tega, lahko analogno potegnemo vzporednice s problematiko nasilja nad ženskami. Problem črne kronike torej ne predstavlja zgolj širok obseg prisotnosti individualizacije, temveč se njena omejitev kaže prav v njej sami, v okviru, ki nas pripravlja na bolj ali manj skrite vidike osebnih razmerij, v okviru, ki nas iz rubrike, takoj ko prelistamo strani časopisa, izpljune enake, emocionalno nedotaknjene bralke in bralce.

Bi bilo morda drugače v kolikor bi nasilje nad ženskami postavili na prvo stran časopisa? Postavljeno vprašanje predstavlja izziv, ki bi morda spremenil medijske reprezentacije nasilja nad ženskami na boljše morda pa bi postavitev takega članka na prvo stran časopisa pomenila zgolj senzacionalistično pisanje, ki želi ljudi šokirati in ne zgolj širše osveščati o problemu nasilja nad ženskami ter o njegovi povezavi s širšimi družbenimi vzroki kot je na primer ideal

moškosti in ženskosti. Zato bi bilo sprva potrebno veliko pozornosti nameniti samemu pisanju o nasilju nad ženskami nato pa še o njegovi morebitni kategorizaciji znotraj časopisa ali konec koncev v futuristični opustitvi le te.

8. NAMESTO ZAKLJUČKA

Črna kronika ni sposobna problematizirati nasilja nad ženskami z vidika strukturnega nasilja, pri čemer bi opozorila na problem družbene konstrukcije ideala moškosti, ki vključuje tudi uporabo nasilja. Slednje je videno zgolj kot zaželeni del moškosti. Posledica takšnega poročanja medijev zmanjšuje občutljivost in netoleranco do problema nasilja nad ženskami, hkrati pa je nasilje nad ženskami razumljeno kot del običajnega in neizogibnega, kot nekaj za kar sta kriva tako žrtev kot storilec, kljub temu, da odgovornost za nasilje vedno pripada storilcu nasilja. Nasilje tako ostaja del življenja, ki spada med štiri stene, čeprav je to problem, ki zahteva kompleksen pristop, predvsem pa je to problem, ki je problem javnosti in ne zgolj zasebne sfere.

9. LITERATURA

- Bauman, Zygmunt, *Tekoča moderna*, Založba/*cf, Ljubljana, 2002.
- Barak, Gregg, *Violence and nonviolence : pathways to understanding*. Thousand Oaks; London ; New Delhi : Sage Publications. 2003
- Beck, Ulrich, *Družba tveganja:na poti v neko drugo moderno*, Krtina, Ljubljana, 2001.
- Bourideu, Pierre, *Moška dominacija*, Sophia, Ljubljana, 2010.
- Filipčič, Katja, *Nasilje v družini*, Bonex, Ljubljana, 2002.
- Galtung, Johan, *Peace: research, education, action : essays in peace research*, Christian Ejlers, Copenhagen, 1975.
- Gostečnik, Christian, »Krik po očiščenju v težkih travmah in zlorabah«, *Bogoslovni vestnik*, 68 (4), 2008, str. 513 – 527.
- Hearn, Jeff, *The violences of men : how men talk about and how agencies respond to men's violence to women*, Sage, London [etc.], 1998.
- Herman, Judith Lewis in dr. *Spolno nasilje : feministične raziskave za socialno delo*, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana, 1996.
- Jogan, Maca, *Sociologija in seksizem*, Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana, 2014.
- Jontes in dr., *Medijske reprezentacije družinskega nasilja*, Fakulteta za družbene vede: Center za raziskovanje družbenega komuniciranja, Ljubljana, 2006.
http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/r_medijske_reprezentacije_druz_nasilja.pdf (28.10.2015)
- Kanduč, Zoran in dr., *Nežnejši spol? Ženske, nasilje in kazenskopравни sistem*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 2012.

- Košir, Manca, *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1988.
- Kuzmanić, Tonči, »Nočna kronika (ne)dela :od ogroženosti identitete do identiteta ogroženosti«, *Časopis za kritiko znanosti*, 26(188), 1998, str. 41 – 85.
- Leskošek, Vesna in dr., *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*, Založba Aristej, Maribor, 2013.
- Luthar, Breda in Jontes, Dejan, »Nasilje v družini in strateški rituali poročanja«, *Družboslovne razprave*, 23(55), 2007, str. 27 – 48.
- Milosavljevič, Marko, *Novinarska zgodba*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2003.
- Petrovec, Dragan, *Mediji in nasilje: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*, Mirovni inštitut. Ljubljana, 2003.
- Podreka, Jasna, *Nasilje nad ženskami in intimno partnerski umori žensk v Sloveniji*, [J. Podreka], Ljubljana, 2013.
- Renzetti M., Claire in dr., *Sourcebook on violence against women*, Thousand Oaks ; London ; New Delhi : Sage. 2001.
- Vogrinc, Jože, »Družbeni pogoji za razvoj množičnega tiska in »zlata doba« dnevnikov«, v: Gita Zadnikar (ur), *Resno in rumeno: tabloidizacija tiskanih medijev v Sloveniji*, Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana, 2005, str. 19– 28.
- Vreg, France, *Demokratsko komuniciranje : prispevek k pluralistični paradigmi v komunikacijski znanosti*, Obzorja, Maribor, 1990.
- Zupan, Suzana, *Psihiatrično izvedenstvo kot dokaz v kazenskem postopku*, samozaložba, Maribor, 2009, <https://dk.um.si/Dokument.php?id=12376> (28.10.2015)

- Weigert M., Kathleen, »Structual Violence«, v: Lester Kurtz (ur.), *Encyclopedia of violence, peace, & conflict*, Academic Press, San Diego [etc.], 1999, str. 431 – 439.

9.1 ELEKTRONSKI VIRI

- CDC-Centers for Disease Control and Pervention,
<http://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/definitions.html>,
28.10.2015
- Društvo za Združene narode za Slovenijo, <http://www.unaslovenia.org/ozn/zenske>,
28.10. 2015
- FRA, 2014, http://fra.europa.eu/sites/default/files/press-release-violence-against-women_sl_0.pdf, 28.10.2015
- Mladina. 2014. »Nasilje nad ženskami vsakodnevno vpliva na družbo«.
<http://www.mladina.si/154517/nasilje-nad-zenskami-vsakodnevno-vpliva-na-druzbo/>
,28.10.2015
- WHO, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77432/1/WHO_RHR_12.36_eng.pdf ,
28.10.2015
- Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2), 2012, <https://zakonodaja.com/zakon/kz-1/29-clen-neprištevnost>, 28.10.2015